

kaç menzil mesafede Ebrakul'azzâf denilen yerde kalmayı tercih etti; bir rivayete göre ise onun burada beklemesini Buceyr istemişti, kendisi de Medine'ye gidip Resûlullah ile görüştü ve müslüman oldu.

Kaynaklarda hakkında yeterli bilgi bulunmayan Buceyr, daha sonra, birçok İslâm düşmanının kaçıp sığındığı Tâif'e gidip yerleşen kardeşi Kâ'b'a haber göndererek kendisinin müslüman olduğunu, artık eski dinlerinin hiçbir hükmü kalmadığını bildirdi. Kardeşinin müslüman olmasına öfkelenen Kâ'b ona gönderdiği bir şiirde Hz. Peygamber'i hicvedince görüldüğü yerde öldürülmesi emredildi. Bunun üzerine Kâ'b'a tekrar haber gönderen Buceyr, yaptıklarına pişman olarak Medine'ye geldiği ve Hz. Peygamber'den af dilediği takdirde bağışlanacağını, aksi halde öldürüleceğini bildirdi ve kardeşinin Medine'ye gelerek müslüman olmasına vesile oldu.

Tâif Seferi'ne katılan Buceyr'in Mekte'nin fethiyle Tâif ve Huneyn seferlerine dair söylediği şiirler siyer ve megâzî kitaplarında yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

İbn Hişâm, *es-Sîre*, IV, 425, 459, 487, 501-502; İbn Kuteybe, *eş-Şi'r ve ş-su'arâ*, I, 79-80, 89; Süheylî, *er-Ravzû'l-ünûf*, Kahire 1332, II, 311, 312; İbnü'l-Esir, *Üsdü'l-gâbe*, I, 197; İbn Seyyidünnâs, *Minehu'l-midağ* (nşr. İffet Vîsâl Hamza), Dimaşk 1407/1987, s. 51-52; İbn Hacer, *el-İşâbe* (Bicâvî), I, 269; V, 593; Zürcânî, *Şerhu'l-Mevâhib*, Kahire 1329 — Beyrut 1393/1973, III, 54-57; Köksal, *İslâm Tarihi* (Medine), IX, 43-45.

MÜCTEBA UÇUR

BÜCEYRÎ

(البجيرى)

Ebû Hafs Ömer b. Muhammed
b. Buceyr el-Hemedânî es-Semerkindî
(ö. 311/923)

Muhaddis.

Devesine nisbetle Buceyrî veya İbn Buceyr diye anılır. 222'de (837) Mâverâünnehir'deki Re'sülkantara (Huşufegan) köyünde doğdu. Bir muhaddis olan babası Muhammed b. Buceyr ile birlikte devrin birçok ilim merkezini defalarca dolaştılar. Mısır'a vardıklarında bu ülkenin en tanınmış hadis hafızı olan Ahmed b. Sâlih vefat etmiş olduğu için ondan hadis rivayet edemediler. Bu arada Buceyrî, İsâ b. Hammâd Zuğbe, Bişr b. Muâz el-Akadî, Amr b. Ali el-Fellâs ve Bûndâr gibi hocalardan hadis öğrendi. Kendisinden de Muhammed b. Muhammed

b. Sâbir, Muhammed b. Bekir ed-Dihkân, İsâ b. Mûsâ el-Kisâi gibi muhaddisler hadis rivayet ettiler. Hadis tahsili için yaptığı uzun seyahatleriyle tanınan ve güvenilir bir muhaddis olan Buceyrî'nin tefsiri ilmiyle de meşgul olduğu anlaşılmaktadır.

Buceyrî'nin bilinen tek eseri *el-Câmi'u'l-müsned*'dir. Kaynaklarda *el-Câmi'u's-şahîh* adıyla da anılan eserin yegâne nüshası Dârü'l-kütübü'z-Zâhiriyye'de bulunmaktadır (Hadis, nr. 276, kısım 30). Ayrıca *et-Tefsîr* adlı bir eseri olduğu nakledilmekte ise de hakkında hiçbir kaynaktan bilgi verilmemektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

Sem'ânî, *el-Ensâb*, II, 89-90; Yâkût, *Mu'cemü'l-büldân*, II, 374; İbnü'l-Esir, *el-Lübâb*, I, 122; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, XIV, 402-404; a.mlf., *Tezkiretü'l-huffâz*, II, 719-720; Dâvûdî, *Tabakâtü'l-müfessirîn*, II, 7-8; İbnü'l-İmâd, *Şezerât*, II, 262; *İzâhu'l-meknân*, I, 361; *Hediyetü'l-ârifîn*, I, 780-781; Kehhâle, *Mu'cemü'l-mü'ellifîn*, VII, 307-308; Sezgin, *GAS*, I, 172.

M. YAŞAR KANDEMİR

BÜDDÜ'İ-ÂRİF

(بدالعارف)

Endülüslü filozof ve
mutasavvîf İbn Seb'in'in
(ö. 669/1270)
mantık, felsefe ve tasavvufa
dair eseri.

İbn Seb'in'in sayısı tam olarak bilinmeyen kitap ve risâleleri arasında en önemlisinin *Büddü'l-ârif* olduğu ilgili bütün kaynaklarda belirtilmektedir. Eserin adı yazma nüshalarında ve bibliyografik kaynaklarda değişik şekillerde kaydedilmiştir. Bugün bilinen üç yazma nüshadan ikisi *Büddü'l-ârif* ve *âkîdetü'l-muħaḫḫıḳı'l-mücerribi'l-kâşif ve tarıḳu's-sâliki'l-mütebettili'l-âkif*, biri de *İfşâ'ü'l-ḫikmeti'l-ilâhiyye* başlığını taşımaktadır (Ebü'l-Vefâ et-Teftâzânî bunu yanlışlıkla *İnşâ'ü'l-ḫikmeti'l-ilâhiyye* şeklinde göstermiştir, bk. *İbn Seb'in ve felsefetühü's-şâfiyye*, s. 105). Eseri *Büddü'l-ârif* adıyla neşreden Corc Kettüre, vaktiyle İskenderiye'deki el-Mektebetü'l-Belediyye'de bulunan, fakat şimdi sadece mikrofilm mevcut olan *el-Maḳâletü'l-vücüdîyye* başlıklı, hayli eksik ve hatalı bir nüshasından da söz etmektedir (*Büddü'l-ârif*, nâşirin mukaddimesi, s. 6). İbn Şâkir el-Kütübî *Fevâtü'l-Vefeyât*'ta (II, 255) eserin adının kısaca *el-Büd* olduğunu, bunun da "lâ büdde li'l-ârif min-hü" (ârif için gerekli olan) ifadesinin kısal-

tılmış şekli sayıldığını belirtmiştir. Makkarî ise eseri *Bed'ü'l-ârif* adıyla kaydetmiştir (*Nefhu't-tib*, II, 199). İtalyalı müsteşrik Michele Amari eserin adının *Beddül-ârif* diye okunmasını teklif etmiş ve bunu Fransızca'ya "séparation de connaissances" şeklinde çevirmiş, Danimarkalı müsteşrik Mehren de *Bed'ü'l-ârif* okunuşunu tercih ederek bunu Fransızca'ya "le noviciat de soufi" diye tercüme etmiştir. Ancak *Büddü'l-ârif* dışındaki adlandırmalar kabule şayan görülmemektedir. Çünkü bizzat müellifin, başka risâlelerinde bu esere *Büddü'l-ârif* adını zikrederek atıflarda bulunduğu Teftâzânî tarafından adı geçen eserde gösterilmiştir (s. 98). Buna rağmen öyle görünüyor ki araştırmacıları kitabın adındaki "büdd" kelimesini başka türlü okumaya zorlayan sebep bu kelimenin sözlük anlamıdır. "Büdd" Farsça'daki *büt* kelimesinin Arapçalaştırılmış şeklidir ve Farsça'da olduğu gibi Arapça'da da "put" veya "putların bulunduğu yer" anlamında kullanılmıştır. Ancak müellifin "büdd" kelimesinden böyle bir anlamı kastemediği, bunu tamamen mecazi anlamda mâbud ve Allah yerine kullandığı açıktır. Nitekim eserin yalnız adında değil içinde de "büdd" kelimesi en az dört yerde geçmekte olup bunların birinde (s. 30) "sâlikin iradesi (kasd) ve şevk ile kendisine yöneldiği mâbud", ikisinde (s. 351, 361) "her şeyde tecelli eden Hak", birinde de (s. 324) "zâtının dışında kalan her şeyin varlığının kendisine bağlı bulunduğu vacibü'l-vücüd" anlamında kullanılmıştır.

İbn Seb'in'in bir öğrencisi, hocasının bu eseri on beş yaşında iken telif ettiğini söylemişse de (Makkarî, II, 199), Teftâzânî'nin de kaydettiği gibi (*İbn Seb'in ve felsefetühü's-şâfiyye*, s. 105), esasen akla yatkın olmayan bu iddianın yanlışlığı, müellifin eseri, yaklaşık 643'te (1245) Endülüs'ten Mağrib'e geçmesi ve Sicilya Kralı II. Frederik'le yazışmasından sonra kaleme almış olmasından da anlaşılabilir.

Büddü'l-ârif'in muhtevasını tam bir tasnife tâbi tutmak zor olmakla birlikte eserin genelinde mantık, akıl ve nefis konularıyla bunların etrafındaki felsefî, kelâmî ve tasavvufî meseleler üzerinde durulmuştur. İbn Seb'in, eserin hemen her yerinde ele aldığı konular hakkında filozoflar, Eş'arî kelâmcılar ve mutasavvıflar ile zaman zaman fakihlerin görüşlerini geniş olarak aktarmakta, bunlardan kelâmcıların ve fakihlerin görüşle-